

Partnersamverkan för en
fördubblad kollektivtrafik

MILJÖKRAV VID TRAFIKUPPHANDLING - SPÅRTRAFIK

En bilaga till Avtalsprocessen inom Partnersamverkan för en fördubblad kollektivtrafik

**Beslutad av styrgruppen för Partnersamverkan
för en fördubblad kollektivtrafik
november 2013**

BESTÄLLNINGSFÖRMULÄR

Markerade krav i ovanstående beställningsformulär utgör krav i det avtal som tecknas

Uppföljning och beräkningsanvisningar gäller alltid för de avsnitt som är ett krav i avtalet.

Anvisningar till Beställare finns i särskilt dokument.

Beställare: _____		
Område/Upphandling: _____		
	Bransch-gemensam Rekommendation	Ifylles av Beställaren Krav i denna upphandling
Uppgifter i anbud	X	
1 Energi- och Drivmedelskrav		
1.1 Elenergi	X	
1.2 Drivmedel	X	
1.2.1 Minskad användning av fossila drivmedel, Beställarens krav	X	
1.2.2 Biodrivmedel	X	
2 Bullerkrav		
2.1 Bullerprogram	X	
3 Krav på aktivt miljöarbete	X	
3.1.1 Minimikrav		
3.1.2 Baskrav	X	
3.1.2 Utökade krav		

4. Uppföljning		
4.1 Fordonsrapportering Rapporteringsdatum: _____	X	
4.1.1 Energi- och drivmedelskrav	X	
4.2 Bullerkrav	X	
4.3 Årlig miljöredovisning Rapporteringsdatum: År efterföljande år Motsvarande krav som angivits för avsnitt 3	X	
4.3.3 Granskning av miljöarbetet	X	
5 Beräkningsanvisningar Tillämpliga delar enligt de krav som angivits i avsnitt 1-4	X	

1. Innehåll

1. Energi- och Drivmedelskrav	8
1.1 Elenergi	8
1.2 Drivmedel	8
1.2.1 Minskad användning av fossila drivmedel	8
1.2.2 Biodrivmedel	8
2. Bullerkrav	10
2.1 Bullerprogram	10
3. Krav på aktivt miljöarbete	11
3.1 Miljöledningssystem	11
3.1.1 Minimikrav	11
3.1.2 Baskrav	11
3.1.3 Utökade krav	11
4. Uppföljning	12
4.1 Fordonsrapportering	12
4.1.1 Energi och drivmedelskrav	12
4.2 Bullerkrav	12
4.3 Årlig miljöredovisning	12
4.3.1 Miljöarbete - Minimikrav	13
4.3.2 Miljöarbete - Baskrav och Utökade krav	13
4.3.3 Granskning av Miljöarbetet	14
5. Beräkningsanvisningar	15
5.1 Beräkning av andelar fordonskilometer	15
5.1.1 Andel fossilt drivmedel	15

UPPGIFTER I ANBUD

I anbudet ska Trafikföretaget lämna följande uppgifter:

- Beskrivning av hur Trafikföretaget planerar att uppfylla miljökraven för samtliga år avtalet avser

FÖRKLARINGAR OCH DEFINITIONER

Beställare	Den organisation som upphandlar eller tecknar avtal om kollektivtrafik.
Biodrivmedel	Drivmedel som uppfyller kriterier enligt Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, 2 kap Hållbarhetskriterier.
Biomassa	Enligt Förnybartdirektivet (se nedan) och Lag (2010:598): den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall.
CO ₂	Koldioxid
Direktivet för Rena fordon	Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/33/EG av den 23 april 2009 om främjande av rena och energieffektiva vägtransportfordon. Infört i svensk lag genom "Lag (2011:846) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster" samt "Förordning (2011:847) om miljökrav vid upphandling av bilar och vissa kollektivtrafiktjänster".
Förnybartdirektivet	"EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor..." Direktivet är infört i svensk lag genom Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.
Klimatpåverkande gaser	Gaser som påverkar jordens klimat De ökade halterna av klimatpåverkande gaser beror främst på koldioxidutsläpp orsakade av förbränning av fossila bränslen såsom olja, kol och naturgas. Benämns även växthusgaser. Det finns även andra klimatpåverkande gaser såsom metan, dikväveoxid etc. När man mäter klimatpåverkan anges denna ofta i kg koldioxidekvivalenter.
Koldioxidekvivalenter	Mått på utsläpp av klimatpåverkande gaser med hänsyn till att olika gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten. Anger hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.
Växthusgaser	Se Klimatpåverkande gaser

KRAVNIVÅER

Minimikrav	Kravnivå som för utsläppskrav rekommenderas i glest befolkade områden och för miljöarbete en nivå som rekommenderas i upphandlingar där anbudslämnare kan vara mindre företag som inte har resurser eller kunskap att bygga ett miljöledningssystem.
Baskrav	Kravnivå som rekommenderas för normal trafik.
Utökade krav	Kravnivå som rekommenderas där extra stränga krav önskas.
Beställarens krav	Kravnivå som specificeras av Beställaren, skrivs in i aktuell tabell.

1. Energi- och Drivmedelskrav

1.1 Elenergi

Elleveransen ska vara produktionspecificerad som 100 % från förnybar källa.

1.2 Drivmedel

Om dieselolja eller används ska den vara av **sämst miljöklass 1**.

Blanddrivmedel får användas om det består av ett biodrivmedel och ett drivmedel som uppfyller ovanstående krav och för övrigt uppfyller krav på max tillåten andel fossilt drivmedel.

1.2.1 Minskad användning av fossila drivmedel

Den upphandlade trafiken ska använda fossila drivmedel till högst den nivå som anges i nedanstående tabell, gäller som ett genomsnitt per kalenderår:

Beställarens krav	
	Max tillåten andel fossilt drivmedel – procent
2014	
2015	
2016	
2017	
2018	
2019	
2020	
2021	
2022	
2023 och senare	

Tabell 1 Beställarens krav på max tillåten andel fossilt drivmedel

Andelen fordonskilometer beräknas enligt beräkningsanvisningarna, avsnitt 5.1

1.2.2 Biodrivmedel

Biodrivmedel räknas som icke fossila drivmedel.

Biodrivmedel ska vara godkänt som biodrivmedel av tillsynsmyndigheten enligt "Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen", med tillägget att de minskade växthusgasutsläppen i drivmedlets livscykel genom användningen av biodrivmedel ska vara **minst 50 %**¹.

Exempelvis uppges i direktivet att biogas, etanol från sockerrör och vissa typer av rapsmetylester uppfyller kravet på 50 % minskning av utsläpp av klimatpåverkande gaser².

¹ Dvs den nivå som enligt lagen blir ett krav från 1 jan 2017

² Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, 2 kap Hållbarhetskriterier: Den minskning som ska ske avser de utsläpp som uppstår under den process som börjar med odling av biomassan, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, och som pågår fram till förbränningen av biodrivmedlet.

Trafikföretaget ska redovisa en dokumentation för CO₂-reduktionen från sin drivmedelsleverantör med samma metoder som krävs för att redovisa uppfyllandet av Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, 2 kap Hållbarhetskriterier.

Som icke fossilt får räknas den volymandel biodrivmedel som blandas in i ett fossilt drivmedel.

2. Bullerkrav

2.1 Bullerprogram

Trafikföretaget ska i sitt miljöarbete ha ett bullerprogram för att minimera störande buller från verksamheten.

Om underhåll av fordonen inte är avtalat i separat avtal ska programmet innefatta rutiner för att säkerställa att de bullernivåer som fordon har vid leverans inte försämras. Rutinerna ska omfatta rapportering och omedelbara åtgärder mot störande buller.

3. Krav på aktivt miljöarbete

Beställaren vill att trafikföretaget ska arbeta med miljöförbättringar. Beställaren ställer därför krav på miljöarbete hos trafikföretaget

Miljöarbetet syftar till att trafikföretaget ska påbörja eller fortsätta med ett förhållningssätt, där verksamhetens miljöpåverkan alltid är en faktor när beslut fattas, eller investeringar genomförs.

3.1.1 *Minimikrav*

Trafikföretaget väljer självt om det vill använda de standardsystem för miljöarbete som finns t ex miljöledningssystem enligt ISO 14001, eller ett miljöprogram efter branschpassade manualer – eller motsvarande. Miljöarbete hos trafikföretaget ska innefatta miljöpolicy som relaterar till företagets miljöpåverkan och innehåller ett åtagande om att följa gällande lagstiftning. Policyn ska också innefatta ett åtagande om ständig förbättring av företagets miljöprestanda.

Miljöarbetet ska också innefatta arbete med, och redovisning av företagets miljöaspekter, samt mål och mått för dessa. Samtliga förare samt övrig personal som arbetar med trafikuppdraget ska involveras i miljöarbetet.

Miljöarbetet ska vara i drift senast 9 månader efter trafikstart.

3.1.2 *Baskrav*

Trafikföretaget ska, för den verksamhet som berör avtalet, ha ett miljöledningssystem som uppfyller kraven i ISO 14001, EMAS eller motsvarande.

Trafikföretaget ska ha en miljöpolicy som relaterar till företagets miljöpåverkan och innehåller ett åtagande om att följa gällande lagstiftning. Policyn ska också innefatta ett åtagande om ständig förbättring av företagets miljöprestanda.

Miljöarbetet ska också innefatta arbete med, och redovisning av företagets miljöaspekter, samt mål och mått för dessa. Samtliga förare samt övrig personal som arbetar med trafikuppdraget ska involveras i miljöarbetet.

Miljöledningssystemet ska, utöver Beställarens övriga krav, innehålla ett program för att kontinuerligt minska utsläppen av klimatpåverkande gaser och arbete med drivmedelsbesparing eller energieffektivisering i de fordon som omfattas av uppdraget.

Miljöledningssystemet ska vara i drift senast 9 månader efter trafikstart eller 21 (9+12) månader efter avtalets tecknande³.

3.1.3 *Utökade krav*

Trafikföretaget ska uppfylla Baskrav enligt avsnitt 3.1.2. Utöver detta ska Trafikföretaget för den verksamhet som berör avtalet ha ett miljöledningssystem som uppfyller kraven i ISO 14001 eller EMAS eller motsvarande, och som är certifierat av oberoende tredje part ackrediterat för certifiering enligt ISO14001 och/eller EMAS eller motsvarande.

Miljöledningssystemet ska vara i drift senast 9 månader efter trafikstart eller 21 (9+12) månader efter avtalets tecknande och vara certifierat senast 15 månader efter trafikstart eller 27 (15+12) månader efter avtalets tecknande.

³ Det alternativ som sist inträffar. Dvs om avtal tecknas mindre än ett år före trafikstart är det tidpunkten för avtalets tecknande som avgör när miljöledningssystemet ska vara i drift respektive vara certifierat.

4. Uppföljning

Beställaren har rätt att sammanställa Trafikföretagens miljöredovisningar för att öppet kunna redovisa kollektivtrafikens sammanlagda miljöpåverkan.

Beställaren har rätt att göra en revision av redovisningen bland annat genom att ta del av dokumentation och besiktiga teknisk utrustning på fordonen.

4.1 Fordonsrapportering

Sammansättningen av fordonsparken redovisas i fordonsdatabasen Frida. Rapporteringen ska omfatta de fordon som ingår i Trafikföretagets avtal med Beställaren. Trafikföretaget ska kontinuerligt rapportera förändringar i fordonsparken. Trafikföretaget ska redovisa kilometer och drivmedelsförbrukning eller elförbrukning⁴ individuellt för varje fordon.

S.k. rörliga data dvs. körda fordonskilometer (dvs. produktionskilometer plus tomkilometer) , typ av drivmedel, verklig förbrukning (liter eller MWh) samt procentuell inblandning av förnybart drivmedel ska redovisas i fordonsdatabasen Frida **senast datum enligt Beställningsformuläret**. Rapporteringen gäller föregående halvår.

4.1.1 Energi- och drivmedelskrav

Komplett redovisning i Frida innebär också att följande dokumentation ska kunna uppvisas på begäran av Beställaren:

- Dokumentation som verifierar fordonets energi- eller drivmedelsförbrukning och procentuella inblandning av förnybart drivmedel enligt krav i avsnitt 1.2

Dokumentationen ska vara fordonsindividuell.

Beställaren har rätt att ta drivmedelsprov i Trafikföretagets tankanläggning och fordon.

Trafikföretaget ska kunna styrka vilka drivmedel som används genom intyg från sina drivmedelsleverantörer.

Trafikföretaget ska också på begäran visa upp journaler för att styrka uppgifterna om drivmedels- eller energiförbrukning för enskilda fordon.

4.2 Bullerkrav

Trafikföretaget ska på begäran av Beställaren kunna uppvisa dokumentation av sitt bullerprogram enligt avsnitt 2.

4.3 Årlig miljöredovisning

Trafikföretaget ska för varje enskilt avtal lämna miljöredovisning till Beställaren. Trafikföretagets årliga miljöredovisning som lämnas genom fordonsdatabasen Frida, redovisas **efterföljande år till Beställaren senast datum enligt Beställningsformuläret**.

Trafikföretaget svarar på frågor kopplade till respektive avtal och möjlighet finns att bifoga dokument. Dokumentation som är aktuell för frågan ska bifogas. Detta gäller de avsnitt som enligt Beställningsformuläret ingår som krav i det avtalet.

Miljöredovisningen är det dokument som redovisar resultatet av Trafikföretagets miljöledningssystem och verkligt utfall för avtalet och vid behov kompletteras miljöredovisningen tills den är godkänd av Beställaren.

Redovisningen ska vara offentlig samt förankrad och godkänd av VD eller motsvarande.

⁴ vid användning av fordon som saknar individuell elmätare får de schablonvärden användas som utgör underlag för betalning till Trafikverket för elanvändning

4.3.1 Miljöarbete - Minimikrav

Miljöledningssystem

- Trafikföretagets miljöpolicy, som ska relatera till företagets miljöpåverkan och innehålla åtagande om att driva arbetet mot ständig förbättring samt minst följa gällande lagstiftning.
- Förteckning över trafikföretagets betydande miljöaspekter och verksamhetsstyrning för dessa.
- Trafikföretagets miljömål ska redovisas, målen ska vara mätbara och tidsbestämda och verkligt utfall ska ingå. Miljömål som endast syftar till att följa lagstiftning eller krav i trafikavtal accepteras ej.
- Trafikföretaget ska uppge vilken typ av miljöarbete eller miljöledningssystem som verksamheten omfattas av.

Drivmedel

- Trafikföretagets arbete för att minska förbrukning av såväl fossil- som biodrivmedel ska redovisas.

Buller

- Trafikföretagets bullerprogram enligt kraven i avsnitt 2.

Elleveranser

- Dokumentation som visar att elleveransen är produktionsspecificerad som 100 % från förnybar källa.

4.3.2 Miljöarbete - Baskrav och Utökade krav (gäller utöver kraven under Minimikrav)

Miljöledningssystem

- Trafikföretaget ska ha identifierat vilka lagkrav och andra krav (tex lokala föreskrifter och avtalskrav) verksamheten berörs av.
- Trafikföretaget ska bifoga dokumentation som visar utfall och vidtagna åtgärder (miljörevisionsrapport inkl observationsrapporter) från senast genomförd extern miljörevision.

Verksamhetsrutiner

- Trafikföretaget ska upprätta, införa och underhålla rutiner för att regelbundet utvärdera att tillämpliga lagkrav och andra krav (tex lokala föreskrifter och avtalskrav) följs.
- Hur Trafikföretaget hanterar avvikelser, korrigerande och förebyggande åtgärder.
- Hur Trafikföretaget kontinuerligt utbildar och informerar personalen i frågor som rör miljöpåverkan.

Drivmedel

- Trafikföretaget ska visa att det biodrivmedel som används uppfyller Hållbarhetskriterier i Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, genom att redovisa sin drivmedelsleverantörs rapportering till tillsynsmyndigheten enl kap 3 i denna lag⁵.
- Trafikföretaget ska ange hur mycket utsläppen av klimatpåverkande ämnen över livscykeln minskas för de biodrivmedel som används. Dokumentationen ska visa att för använda biodrivmedel ska utsläppen av klimatpåverkande ämnen över livscykeln minskas med minst 50 % jämfört med bensin eller dieselolja.

⁵ Ur Lag (2010:598), kap 3: *Den som är rapporteringsskyldig ska till tillsynsmyndigheten rapportera den mängd hållbart biodrivmedel och hållbart flytande biobränsle, som har levererats eller använts. I rapporten ska den rapporteringsskyldige också visa att de levererade eller använda biodrivmedlen och flytande biobränslena är hållbara.*

4.3.3 Granskning av miljöarbetet

Beställaren har rätt att själv utföra, alternativt utse en opartisk miljörevisor att granska Trafikföretagets miljöledningssystem med avseende på Beställarens miljökrav och vad som utlovats i anbudet. Trafikföretaget ska utan kostnad medverka till genomförandet av en sådan revision.

Beställaren kommer bland annat att använda sig av inlämnad miljöredovisning som dokumentation vid revision på plats hos Trafikföretaget

Trafikföretaget ska efter anmodan, 2 veckor före miljörevision sända följande dokumentation (relaterat till aktuellt avtal) till Beställaren:

- Miljörelaterad dokumentation från tillsynsmyndighet t.ex. dokumentation från tillsynsbesök.
- Trafikföretagets samtliga miljörelaterade tillstånd.
- Resultat (miljörevisionsrapport inkl observationsrapporter) från externrevisioner och internrevisioner.

Trafikföretaget ska kunna uppvisa att det inte finns några icke åtgärdade anmärkningar från tillsynsmyndighet.

5. Beräkningsanvisningar

För samtliga beräkningar i detta avsnitt gäller att körsträcka avser totala kilometer som Trafikföretaget utför för att uppfylla aktuellt trafikavtal, dvs. produktionskilometer plus tomkilometer.

5.1 Beräkning av andelar fordonskilometer

5.1.1 Andel fossilt drivmedel

Andelen fossilt drivmedel beräknas i första hand som andelen fordonskilometer som körs med det fossila drivmedlet. Andelen fordonskilometer ska alltid beräknas på det totala antalet kilometer som utförs för Beställaren i aktuellt avtal, dvs. produktionskilometer och s.k. tomkilometer.

Om ett blandat drivmedel används, beräknas andelen fossilt som det fossila drivmedlets energiandel av det blandade drivmedlet för de fordon som använder det blandade drivmedlet.

Andelen fordonskilometer med fossilt drivmedel ska beräknas på följande sätt:

1. Ta reda på energiandelen fossilt drivmedel (%) för varje fordon.
2. Ta reda på antal fordonskilometer som varje fordon körts i aktuellt avtal.
3. För varje fordon beräknas energiandelen fossilt drivmedel gånger antal kilometer.
4. Summera alla dessa tal.

Räkna ut andelen fordonskilometer med fossilt drivmedel som ovanstående summa dividerad med summan av alla kilometer som körs i aktuellt avtal. Det beräknade värdet avrundas till hela procent.

Beräkningen kan också uttryckas med följande formel:

$$A = \frac{F_1 * S_1 + F_2 * S_2 + \dots + F_n * S_n}{S_{tot}}$$

A = Andel fordonskilometer med fossilt drivmedel (%)

$F_1, F_2 \dots F_n$ = Fossil energiandel i använt drivmedel (%). Om energiandelen saknas anges viktandelen

$S_1, S_2 \dots S_n$ = Årlig körsträcka för fordon nr 1, nr 2 osv, (km)

S_{tot} = Sammanlagd körsträcka för alla fordonen i beräkningen (km)